PROPER NAMES DERIVING FROM LATIN IN THE WORKS OF V. ALECSANDRI AND I. L. CARAGIALE

Iuliana Adelina ILIESCU
University of Craiova

Abstract: In this paper we will try to analyse from the point of view of the etymologically and semantically proper name, which came from the Latins name, in works of V. Alecsandri and I.L. Caragiale. The proper names represent an additional denomination system, which are assigned to some objects designated by the common name, a generalizing of the class to which they belong. The denomination through proper nouns has a limited character, being restrained to certain categories of objects: persons, animals, places.
V.Alecsandri and I.L. Caragiale are both the creators of a complex work, where they painted times and people from various times and levels of society, here we try to discuss the problem of the proper names that are based on the terms of Latins origin.
For this type of analyses we resort to a dictionary which will contain a large part of the name to which we referred.

Keywords: onomastics, Latins origin, comedy, anthroponym, semantics

Analiza numelor proprii se poate face pe o singură operă sau pe mai multe texte ale aceluiaşi autor, sau pe mai multe texte aparţinând aceleiaşi specii literare (romane poliţiste, romane istorice), sau pe opere ale unei grupe de autori, pe o direcţie literară sau pe un curent literar, ori poate fi dezvoltată pe o întreagă epocă. Onomastica literară se ocupă de numele proprii care, prin apariţia lor într-un text literar, în comparaţie cu numele din afara domeniului comunicării literare, au căpătat un statut special. În opere, antroponimele vin să întregească portretul personajului prin sugestia dată, de obicei, de apelativul care stă la baza numelui, prin trimiteri caracterologice.

Numele de persoane din opera celor doi scriitori pot fi grupate după nume de sărbători religioase, nume mitologice, nume care indică meserii, nume de plante, nume care indică originea localănume provenite de la nume greceşti, nume proprii provenite de la nume latineşti etc.

În această lucrare vom încerca să analizăm din punct de vedere etimologic şi semantic numele proprii provenite de la nume latineşti în opera lui V. Alecsandri şi I.L. Caragiale. Pentru acest tip de anliză vom recurge la un dicţionar care va cuprinde o bună parte din numele la care am făcut referire.

Alcidiu Pinax (Ov), histrion – *Alcidiu* < lat. *Alcides* , descendent din *Alceus*: *Hercule* (Guţu, 64). *Pinax, -cis* desemnează „pictură de lemn”. Histrionul (*histrio, -onis*) la romani, desemna un actor de comedie (Guţu, 548), care „are limba lată/Şi multă influenţă în clasele de jos” (p.158, Ibis).

Asteria (**OV**), iubita lui *Horaţiu* < gr. *αστήρ, -έος* „stea”, acest nume mai poate fi pus în legătură cu lat. *stella, -ae* şi *astrum, -i* (Bailly, 124).

Boniface Florescu (Ccr), profesor de limba franceză – *Boniface* redă lat. *Bonifacius* sau it. *Bonifacio* (DNFR, 72) sau lat. *Bonifatius*, nume provenite din adj. *bonifatus* este un compus din adj. *bonus, -a, -um* „bun” şi verbul *facio, -ĕre* „a face” < adj. lat. *bonus, -a, -um* „bun” şi subst. *fatum, -i* „destin” având semnificaţia de „norocos, fericit”. Explicarea prin adjectivul *bonifatus* şi nu *bonifacies* este susţinută de faptul că lat. *bonifatus* era tradus în

BDD-A21957 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 15:17:41 UTC)

glosarele latine ale Imperiului târziu prin gr. *éumoiros* „cu bun destin, norocos” (MEO, 67). Numele *Bonifatie* şi *Bonifaciu* sunt purtate de monahi şi monahii, dar le întâlnim atestate şi în rândul creştinilor laici (DOC, 80-81). *Florescu* < *Floru* (sau /şi *Florea*); cf. numele toponimic *Floreşti* (DNFR, 203).

Cecilia Pavugadi (Lacună) – *Cecilia* corespunde numelor preromane *Caecilius, Caecilia,* de origine etruscă, necunoscută. Numele este explicat prin adjectivul lat. *caecus* „orb” sau prin gr. *kilis* „acţiunea de a fermeca prin incantaţii” (DENB, 33). *Pavugadi* este un derivat de la *Pavu* < *Pavel* (DNFR, 357) + suf. gr. *-adis* (Graur, NP, 84). Numele latinesc *Paulus* a devenit în greceşte *Pavlos*, de unde apoi la noi, prin filieră slavă, ca nume de botez, *Pavel*. Direct din limba greacă, ca nume de familie, au venit *Pavlu*, *Pavlid* (Graur, NP, 50).

Clara (**MC**), modistă < lat. *Clarus*, nume de provenienţă cultă apuseană, atestat încă din epoca precreştină fie cu valoare de cognomen, fie ca nume pentru sclavi şi liberţi. Poate fi pus în legătură cu adj. lat. *clarus, -a, -um* „vestit, ilustru” (MEO, 84-85). Numele preţios este pus în valoare de meseria de modistă.

Coriolan Drăgănescu (Temp), student, este la origine un cognomen latinesc, format cu suf. *-anus* de la toponimul *Coriolis* (DENB, 36). *Drăgănescu* este un derivat de la *Drăgan* + suf. *-escu* (DNFR, 181). Numele roman şi sonor ca o trompetă de alarmă de bâlci, *Coriolan Drăgănescu*, se potriveşte bine pentru şeful zvăpăiat al naţionalismului cu tinctură latinistă a vremii de atunci.

Costandineasca (Five) este un nume matronimic format de la *Constandin* cu sufixul *–easca*.

Cynthia este nume de femeie, iubita lui *Propertius*. *Cynthia* este denumire purtată de Artemis care s-a născut, conform legendei, împreună cu Apollo, pe muntele *Cynthus* (MEO, 98).

Domnica (**TB**), orfană, numele poate fi raportat la cuvântul din latina vulgară *Domnica* (pătruns prin filieră greco-slavă) < *dominicus* „al lui Dumnezeu” (DENB, 41).

Fevronia (**DV**), maica < gr. *Φεβρώνια* < lat. *februo* „a purifica”, nume calendaristic. Antroponimul *Fevronia* reproduce numele personajului grecesc *Φεβρώνια*, nume probabil împrumutat de la romani şi este strâns înrudit cu numele lunii februarie, *Februarius*, care are la bază adjectivul *februus* „purificator”. Mult mai plauzibilă este explicaţia termenului prin numele ceremoniilor de purificare de la *Lupercalii* (în lat. *dies februatus*) (MEO 134). *Maică* este „termen de politeţe pentru a vorbi cu (sau despre) o femeie (mai) în vârstă” (DEX, 593).

Florin (**FF**)**,** ţăran < *Florian*, devenit şi nume de familie, corespunde unei forme latine *Florianus*, dar este posibil ca apariţia numelui românesc să se datoreze unei „latinizări” a lui *Florea*. Încadrat în bogata familie a prenumelor în *-in*, *Florin* corespunde unei forme latine târzii, *Florinus* < *Florus*. (MEO, 139-140)

Florinaş (FF) este derivat diminutival de la antroponimul *Florin* + suf. *-aş*. Este un diminutiv utilizat de *Florica* pentru a-l îmbuna pe *Florin*.

Florinescu (**SM**)**,** proprietarul moşiei Florineşti < *Florin* + suf. *-escu*.

Glutto (FB), parazit, este un nume latinesc format de la apelativul *glutto* „mâncăcios, mâncău” (Guţu, 524).

Glyce (FB), curtezană, este format de la adj. gr. *γλυκύς, -εια, -ύ* „dulce”(DGRNT, 67).

Hillariu(s) (**OV**) < *gr. Ιλαρίων* < *ιλαρός* „vesel” (DOR, 79). Trebuie pus în legătură cu *Hilaritas*, numele zeiţei din mitologia romană reprezentând personificarea noţiunii abstracte a râsului şi, prin extindere, a veseliei hilare (Kernbach, 225).

Horaţiu Ionescu (Rep), poet – *Horaţiu* face referire la poetul roman *Quintus Horatius Flacus* reproduce numele gentilic roman *Horatius*. Deşi încercările etimologice nu lipsesc (de exemplu apropierea de un cuvânt grecesc care înseamnă „tânăr”, „înfloritor”), originea şi semnificaţia lui *Horatius* rămân obscure. Prezenţa numelui în onomastica

BDD-A21957 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 15:17:41 UTC)

contemporană se datorează faimei poetului *Quintus Horatius Flaccus* (MEO, 162). *Ionescu* v. *supra.*

Iulia Peruzeanu (OS), fiica vitregă a *Fifinei Finţescu – Iulia* este un nume devoţional antic, reproduce vechiul gentilic roman *Iulius, Iulia,* format pe baza lat. *Juppiter, Iovis*, numele divinităţii supreme romane (DEBN, 62). Una dintre cele mai vechi şi nobile ginţi ale Romei antice, descendentă din zeiţa Venus, Iulia, şi-ar trage numele de la *Iulus,* fiul lui Eneas. Numele este apropiat şi de numele lunii iulie (MEO, 181). Pentru *Peruzeanu* v. *supra*.

Leonaş (**CP, NC, Cno)**, nume de tineri oneşti, este un derivat diminutival de la *Leon* + sufixul diminutival *-aş*.

Leonel (**CP**) este un derivat diminutival de la *Leon* + sufixul diminutival *-el*. Este un nume afectiv folosit de *Luluţa*.

Lucullus (FB) este nume de familie în gens *Licinia* (Guţu, 714). *Lucius Licinius Lucullus* a fost general roman în sec. I a. Chr., l-a învins pe *Mithridates*, celebru prin luxul său şi prin talentele sale militare (DULR, I, 163). Numele *Lucullus* este folosit ca termen de comparaţie pentru *Scaurus* (p. 73, Glutto).

Marin (SM) corespunde numelui lat. *Marinus* (DOR, 102). Iniţial supranume curent la romani, explicat prin adj. *marinus* „marin, de mare”. O ipoteză mai veche consideră numele ca fiind derivat de la gentilicul *Maria* corespondentul feminin al lui *Marius* (MEO, 203).

Marin Georgescu (De înch), are casă la fel cu George – *Marinescu* vine din lat. *Marinus* (DOR, 102) „marin, de mare”, nume afectiv. O ipoteză mai veche consideră numele ca derivat adjectival de la gentilicul roman *Maria,* corespondentul feminin al lui *Marius.* Apropierea numelor personale lat. *Marin(-a)* şi *Marius* (fem. *Maria*) de ebraicul *Maria* ţine de etimologia populară, dar asemănarea fonetică a favorizat larga răspândire a numelor latine (DENB, 69). Pentru *Georgescu* v. *supra*.

Martin – lat. *Martinus,* nume teoforic roman, derivat din *Marte*, zeul războiului (DOR, 103). *Martin* poate fi derivat de la numele lunii martie. Cunoscut ca zeu al războiului, *Marte* era la origine o divinitate, probabil a sabinilor, protectoare a agriculturii şi a animalelor. Legătura mai veche a lui *Marte* cu primăvara şi fecunditatea este păstrată până astăzi (MEO, 205). Nume aparţine clasei sociale joase: servitorul lui *Zgârcea* (**ZR**); pădurarul (**LS**).

Mărinaş (SM) este derivat de la *Marin* + sufixul diminutival *-aş*.

Nataliţa (**LTM**) este derivat de la *Natalia* (< lat. *Natalis* < *nascor, nasci, natus sum* „a naşte”) (MEO, 216) + sufixul diminutival *-iţa*, preluat pe cale cultă din occident, unde era întrebuinţat similar cu rom. *Crăciun* (MEO, 216-217).

Postumus (FB) < lat. *postumus* „după moarte”. Numele sugerează ironic bătrâneţea, lipsa de vitalitate: „flutur iernatic, degerat”; „vulpe deşelată! / Strigoi din lumea moartă, cu faţa ta zvântată / Faci graţii lângă fete, dai ochii peste cap, / Zbierând amoru-ţi veşted cu glas dogit de ţap?”.

Scaurus Emiliu (FB) – Pentru *Scaurus* v. *infra*. *Emil* corespunde unui vechi nume gentilic roman. *Aemilia* era la Roma una dintre mai vechi şi strălucite ginţi patriciene. *Aemilius* era apropiat de *aemulus* „emul”, *aemulor, -ari* „a emula”. S-au încercat şi alte explicaţii fie prin gr. *aimilyos* „duios, blând”, fie prin gr. *homos* „asemănător”. Deşi *Emilian* pătrunde în onomasticul creştin, răspândirea şi frecvenţa actuală a numelui nu este legată de influenţa bisericii (MEO, 124).

Terinte prisăcariu (**Rus**), ţăran < lat. *Terentius,* cf. *terentus* – sector pentru jocurile seculare în *Campus Martius* (DOR, 160). *Prisăcar* este „persoană care creşte albine (pentru a obţine miere şi ceară); stupar, albinar; apicultor”.

BDD-A21957 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 15:17:41 UTC)

Concluzii

Clasificarea numelor proprii din opera celor doi scriitori ne-a dat prilejul să observăm că scriitorii au folosit în opera lor nume proprii provenite de la nume latineşti. Rolul unei astfel de analize a fost de a adânci cunoaşterea operei, de a ne permite să pătrundem în universul textului literar, îmbinând analiza etimologică şi semantică cu cea literar-artistică.

Bibliografie

Alecsandri, Vasile, 1981.*Opere*, vol. al VII-lea, Ed. Minerva, Bucureşti.

Alecsandri, Vasile, 1979. *Opere*, vol. al VI-lea, Ed. Minerva Bucureşti.

Alecsandri, Vasile, 1977. *Opere*, vol. al V-lea, Ed. Minerva, Bucureşti.

Cazimir, Ştefan, 1967 *Caragiale – universul comic*, Editura pentru Literatură, Bucureşti

Constantinescu, N.A., 1963 *Dicţionar onomastic românesc* (DOR), Bucureşti, Editura Academiei,

Dicţionarul explicativ al limbii române, ed. a II-a, Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 1996

Dicţionar grec-român al Noului Testament, traducere de Gheorghe Badea, Societatea Biblică Interconfesională din România, Bucureşti, 1999

Şăineanu, Lazăr, *Dicţionar universal al limbii române*, vol. I-V, Iaşi, Mydo Center, 1995-1996Graur, Al., 1963 *Nume de locuri*, Editura Academiei, Bucureşti

Ibrăileanu, G., 1976 *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*, în *Opere III*, Editura Minerva, Bucureşti.

Ionescu, Christian, 1975 *Mică enciclopedie onomastică*, Ed. Enciclopedică Română, Bucureşti (MEO).

Iorgu, Iordan, 1983 *Dicţionar al numelor de familie româneşti* (DNFR), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Iorgu, Iordan, 1963 *Toponimia românească*, Editura Academiei, Bucureşti,

Pătruţ, I., 1984. *Nume de persoană şi nume de locuri româneşti*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti,

Pătruţ, I., 1980 *Onomastică românească*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică Bucureşti.

Tatiana Petrache, *Dicţionar enciclopedic al numelor de botez*, Bucureşti, Ed. Anastasia, 1998

Abrevieri şi sigle

Ccr = Congresul cooperativ român. Şedinţa de inaugurare, în O, II

CNo = *Crai-Nou*, în O, V.

CP = *Chiriţa în provinţie*, în O, V

DA = *Dicţionarul limbii române*, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Bucureşti, 1939-1949, *A-B, C, D- De, F-I, J-Lacustru, Ladă-Lepăda, Lepăda-Lojniţă*

DCG = Guy Rachet, *Dicţionar de civilizaţie greacă*, Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 1998

De înch. = De închiriat, în O, II

DENB = Tatiana Petrache, *Dicţionar enciclopedic al numelor de botez*, Bucureşti, Ed. Anastasia, 1998

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, Bucureşti, Ed. Univers Enciclopedic, 1996

DF = *Drumul de fer*, în O, V

BDD-A21957 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 15:17:41 UTC)

DGRNT = *Dicţionar grec-român al Noului Testament*, traducere de Gheorghe Badea, Societatea Biblică Interconfesională din România, Bucureşti, 1999

dim. = diminutival

DLMR = *Dicţionarul limbii române moderne (DLMR);*, sub conducerea lui D. Macrea, Editura Academiei, 1958

DLR = *Dicţionarul limbii române (DLR)*, (serie nouă), redactori responsabili Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, 1965 şi urm. *M, N, O, P, R, S, Ş, T, Z*

DLRM = *Dicţionarul limbii române moderne (DLMR)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1958

DMG = Victor Kernbach, *Dicţionar de mitologie generală*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989

DNFR = Iorgu Iordan, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983

DŢ = *Dezrobirea ţiganilor*, în O, VII

DULR = Şăineanu, Lazăr, *Dicţionar universal al limbii române*, vol. I-V, Iaşi, Mydo Center, 1995-1996

DV = *Despot-Vodă*, în O, VI

FB = *Fântâna Blanduziei*, în O, VII.

Lacună = O lacună, în O, II

LTM = *La Turnu–Măgurele*, în O, VII

MC = *Modista şi cinovnicul*, în O, VII

MDE, 1986 = *Mic dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică Română, 1986.

MEO = Christian Ionescu, *Mică enciclopedie onomastică*, Bucureşti, Ed. Enciclopedică Română, 1975

NC = *Nobila cerşetoare*, în O, VI.

O, V = Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. al V-lea, Bucureşti, Ed. Minerva, 1977.

O, VI = Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. al VI-lea, Bucureşti, Ed. Minerva, 1979.

O, VII = Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. al VII-lea, Bucureşti, Ed. Minerva, 1981

Rep. = reportaj, în O, II

Rus = *Rusaliile*, în O, V

Sp = O scrisoare pierdută, în O, II

SP = *Sânziana şi Pepelea*, în O, VII

Temp = Tempora, în O, II

BDD-A21957 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 15:17:41 UTC)